

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ МЕТОДОМ «ЕЛЕКТРОННОГО МАЙДАНЧИКА»

АВДЄЄВ Олександр Олександрович - кандидат юридичних наук, старший викладач, кафедри кримінального права і кримінології факультету №1 ХНУВС
ШЕВЕЛЕВ Костянтин Євгенович - кандидат юридичних наук, старший викладач, кафедри кримінального права і кримінології факультету №1 ХНУВС

DOI:10.32782/LAW.2019.3.11

УДК 343.35

В статті досліджена проблема корупційності системи державних закупок, розглянуто досвід інших держав, по боротьбі з цими негативними явленнями. Визначено можливі методи рішення питання, по подоланню проявлених в сфері державних закупок.

Ключевые слова: Коррупция, государственные закупки, мировой опыт.

Майбутнє незалежної, демократичної та правової держави в значній мірі обумовлене низьким рівнем корумпованості, від чого залежить не тільки динаміка соціально-економічного розвитку країни, життєвий рівень населення, стан правопорядку і моральності, але й місце України у світовій спільноті.

Таким чином, реалізація сучасної політики і стратегії України, які спрямовані на подальшу розбудову сучасної держави, повинні бути направлені на боротьбу з корупційними проявами в будь яких проявах.

Згідно з даними міжнародної організації Transparency International та Євразійської групи по протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму найбільш схильними до корупції секторами є: сфера будівельних підрядів і державних закупівель, сектор житлової та комерційної нерухомості, нафтова і газова промисловість, важка промисловість і сфера видобутку корисних копалин. При цьому на першому місці все ж таки знаходиться

сфера будівельних підрядів і державних закупівель [1].

Корупція у сфері державних закупівель є загальнопоширеним у світі явищем. Велика частка країн з метою своєчасного попередження зазначеного явища впроваджує загальнодержавні програми, а деякі з них об'єднуються і розробляють спільні плани дій. Так, в Конвенції Організації Об'єднаних Націй «Проти корупції» державних закупівель присвячена окрема стаття (ст. 9). Згідно з положеннями ч.1 ст. 9 зазначеної конвенції, кожна держава-учасниця здійснює, відповідно до основоположних принципів своєї правової системи, необхідні заходи, для створення належної системи закупівель, які ґрунтуються на прозорості, конкуренції та об'єктивних критеріях прийняття рішень, і є ефективними, з точки зору запобігання корупції [2].

На сьогодні система державних закупівель в Україні знаходиться в стадії реформування. Реформа системи державних закупівель («дорожню карту») в Україні розрахована на 5 років і буде тривати по 2020 роки, основною метою якої є забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України у сфері публічних закупівель щодо адаптації законодавства до європейських та міжнародних стандартів [3]. Експерти відзначають цілий ряд труднощів, з якими стикається дана система – це корупція, антиконкурентні практики, низька прозорість, що в цілому впливає на економіку країни.

Державні закупівлі – це самостійний механізм регулювання господарських відносин, який застосовується на різноманітних ринках. Він охоплює різні сфери економічної політики держави – антимонопольну, антикорупційну, інвестиційну, інноваційну, зовнішньоекономічну, промислову, розвитку малого підприємництва й ціноутворення.

Як показали дослідження Євразійської групи з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму, близько 70% державних витрат, у кінцевому підсумку, набувають форму контрактів. Ризики, пов'язані з корупцією і розкраданням у сфері державних контрактів, можуть існувати навіть до початку процесу проведення тендерів, а саме під час розподілу державних коштів, і зберігається протягом усього подальшого процесу, від визначення переможця по тендеру до виконання контракту.

На практиці в країнах світу виділяють такі прийоми, спрямовані на розкрадання державних коштів: закупівля товарів для потреб державних установ здійснюється за попередньо обумовленим (як правило, завищеними) цінами [1]; закупівля товарів для потреб державних установ здійснюється за допомогою маніпулювання якістю та обсягами закупівель; істотно підвищується вартість будівельних матеріалів, послуг, з проведення будівельних робіт; в акти прийому-здачі робіт включаються роботи, які насправді не здійснювалися; переможцями за державними тендерами виступають попередньо визначені підставні компанії.

Закон закріплює перелік принципів, які повинні забезпечуватися під час здійснення закупівель. Виходячи з цього положення, одним із принципів є прозорість. Прозорість сфери публічних закупівель, означає інформування ринку про заплановані та укладені договори, опублікування нормативної бази, детальних рекомендацій, методик та стандартів щодо процедур закупівлі.

На теперішній час зроблено чергові кроки в розбудові системи публічних закупівель, зокрема запровадження використання загальнодоступних засобів електронної комунікації, основний інструмент

забезпечення прозорості державних закупівель в Україні – це створення сервісної інформаційної платформи «Офіційна єдина система електронних державних закупівель ProZorro» та практичних майданчиків, що об'єднують органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також державні та комунальні підприємства, які оголошують свої тендери, а представники бізнесу подають свої пропозиції і беруть участь у торгах. Ці сервісні ресурси доступні в онлайн режимі через Інтернет-портали [«https://infobox.prozorro.org»](https://infobox.prozorro.org) та [«https://zakupki.prom.ua/about»](https://zakupki.prom.ua/about).

Інформаційні ресурси забезпечують реалізацію принципів: публічності процесу закупівель продукції для державних потреб, рівноправності у процесі закупівель і відкритого доступу до інформації за укладеними контрактами.

Станом на 17.09.2019 року ProZorro. Продажі вже заробили для держави понад 134 млн грн. на 105 успішних аукціонах з малої приватизації. Кількість об'єктів у системі сягнула 1077, а кількість оголошених аукціонів – 598 [4].

Мета впровадження електронних торгів при здійсненні державних закупівель – оптимізація закупівель для державних потреб при мінімізації витрат; забезпечення рівних умов конкуренції за укладання контракту, в тому числі забезпечення рівноправної конкуренції на національних ринках і загалом на ринках ЄС; дотримання вимог публічності; сприяння здійсненню чесного і відкритого бізнесу; допомога малим і середнім підприємствам в отриманні урядових замовлень.

Однак на теперішній час сфера державних закупівель залишається одним із небезпечних елементів щодо корупційних проявів. Наявність електронних систем не надає стопроцентну гарантію відсутності корумпованої складової. Популярним є внесення в умови тендеру таких вимог, які може виконати лише наперед знайома із організаторами людина - від максимально нечіткої специфікації потрібного товару, на кшталт «пристроїв із тримачем і насадкою», до нереалістичних строків постачання у декілька днів та вимог надати довідки та сер-

тифікати, які фізично не можна встигнути оформити до дати проведення торгів. «Загалом це зводиться до аксіоми: друзям - усе, а ворогам - закон».

Подібні скарги бізнесу підтверджують і експерти. Так, виконавчий директор Transparency International Ukraine Ярослав Юрчишин розповідає про те, що у випадках, коли всі вищезгадані методи не спрацьовують і державний контракт отримують не афілійовані із посадовцями бізнесмени, чиновники не нехтують тим, аби заблокувати закупівлі у суді. Це не завжди призводить до успіху, але виснажує незручних конкурентів, для яких можливий зиск від перемоги у справі, зрештою, може бути меншим за видатки на юристів [6].

Отже, державні закупівлі, які до недавнього часу були чи не найбільш тіньовою системою у нашій країні, одними з перших потребували належного регулювання. Корупція - явище суспільне, де людський фактор є її першопричиною. Основна частка таких порушень - результат усвідомлених і цілеспрямованих дій з боку осіб, які оголосили торги, зважаючи на наявність у них неправомірних інтересів з приводу предмета аукціону або конкурсу. З цього випливає, що одним із найважливіших напрямків протидії корупції у сфері закупівель товарів, робіт і послуг є удосконалення національного законодавства шляхом створення чітко передбачуваних правил, простих умов участі у процедурах, чіткий розподіл відповідальності між інституціями, фахівцями та контролюючими органами, який обмежить можливість посадових осіб приймати необґрунтовані чи неправомірні рішення щодо закупівлі, робіт чи послуг і, таким чином, знижують ризики корупції.

Література

1. Легализация (отмывание) доходов, полученных в результате хищения бюджетных средств и злоупотребления должностными полномочиями руководителями организаций с государственной долей участия // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eurasiangroup.org/ru/typologies-research-topics>

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Проти корупції» від 31 жовтня 2003 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

3. Про Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту») : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 №175-р.

4. Проблеми державних закупівель і нова правова політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.apteka.ua/article/316649>

5. ProZorro. Продажі – ProZorro.Sale. Мета та принципи реформи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://prozorro.gov.ua>

6. Обійти ProZorro. Як корупціонери вчать «схем» по-новому // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dw.com/uk/обійти-prozorro-як-корупціонери-вчать-схем-по-новому/a-41079115>

The article investigates the problem of corruption of the public procurement system, examines the experience of other states in dealing with these negative phenomena. Possible methods of solving the problem of overcoming manifestations in the field of public procurement have been identified.

The study was conducted by Transparency International and the Eurasian Anti-Crime and Terrorist Financing Group and concludes that the sectors most prone to corruption are: construction and public procurement, residential and commercial real estate, oil and gas, oil and gas industry and mining. In the first place, however, is the field of construction contracts and public procurement.

The author gives a generalized description of public procurement as an independent mechanism for regulating economic relations, which is used at various levels of public administration. The characteristic features of the state economic policy sphere, such as antitrust, anticorruption, investment, innovation, foreign economic, industrial, in the development of small business and pricing are distinguished and described.

The article summarizes new material on the topic being researched, takes the next steps in the study of the public procurement system, in particular the already introduced electronic communications tools,

АНОТАЦІЯ

У статті досліджена проблема корупційності системи державних закупівель, розглянуто досвід інших держав щодо боротьби із цими негативними явищами. Визначено можливі методи вирішення питання щодо подолання проявів у сфері державних закупівель.

Ключові слова: Корупція, державні закупівелі, світовий досвід.

as the main tool for ensuring public procurement transparency.

The experience of the Ukrainian community in creating the ProZorro Official Unified Electronic Procurement System and practical sites bringing together public authorities, local self-government bodies, as well as state and public utilities that announce their tenders and business representatives is considered submit their bids and participate in the auction.

This article attempts to uncover the root causes of corruption in public procurement, which until recently was perhaps the most shadowy system in our country, one of the first to be properly regulated. The author concludes that corruption is a social phenom-

enon, where the human factor is its root cause. It is revealed that the main part of such violations is the result of deliberate and deliberate actions on the part of the persons who have announced the tenders, due to the presence of undue interests in them about the subject of auction or competition.

The legislative consolidation of the list of principles that should be ensured during the procurement is defined. Based on this provision, transparency is one of the principles. Transparency in public procurement means informing the market about planned and concluded contracts, publication of the regulatory framework, detailed recommendations, methods and standards for procurement procedures.

It is argued that one of the most important areas of combating corruption in the procurement of goods, works and services is to improve national legislation by creating clearly predictable rules, simple conditions for participation in procedures, a clear division of responsibilities between institutions, experts, and controllers. officials make ill-founded or unlawful decisions about procurement, works or services and thus reduce the risk of corruption.

Keywords: *Corruption, public procurement, world experience.*